

הרב יהודה עמיטל שיחה לפרשת בהר

בין הפרטים והכללים

פרשת השבוע פותחת בציווי על השמיטה:

"וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר; דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנִי נֹתֵן לָכֶם וְשַׁבְתָּה הָאָרֶץ שִׁבְתָּ לָהּ; שֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שָׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר כְּרִמְךָ וְאָסַפְתָּ אֶת תְּבוּאָתָהּ; וּבְשָׁנָה הַשְּׁבִיעִית שַׁבְתָּ שַׁבְתּוֹן יְהִי לָאָרֶץ שִׁבְתָּ לָהּ שָׂדֶךְ לֹא תִזְרַע וְכְרִמְךָ לֹא תִזְמַר; אֵת סְפִיחַ קִצְיֶיךָ לֹא תִקְצֹר וְאֵת עֵנְבֵי נִזְיֶיךָ לֹא תִבְצַר שְׁנַת שַׁבְתּוֹן יְהִי לָאָרֶץ; וְהִיְתָה שַׁבְתָּ הָאָרֶץ לָכֶם לְאֹכְלָהּ לָךְ וּלְעֶבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׁכְיֶיךָ וּלְתוֹשְׁבֵיךָ הַגֵּרִים עִמָּךְ; וְלִבְהִמְתָּךְ וּלְחַיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ תְּהִיָּה כָּל תְּבוּאָתָהּ לְאָכֹל"

רש"י על פסוקים אלו, מצטט את דברי התורה כוהנים:

"בהר סיני - מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני? אלא, מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, כך שנויה בתורת כהנים"

בהבנת מדרש זה, נחלקו רש"י והרמב"ן. רש"י מסביר, כי התורה באה ללמדנו שגם המצוות שנאמרו בערבות מואב נאמרו קודם לכן בסיני:

"ונראה לי שכך פירושה: לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני, ובא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה שמסיני היו כולם כללותיהן ודקדוקיהן וחזרו ונשנו בערבות מואב"

הרמב"ן, לעומתו, מדייק בלשון התורה כוהנים, ומסביר כי התורה רצתה ללמדנו שכשם שבשמיטה נאמרו מסיני הן הכללים ("והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך" בפרשת משפטים, שמות כ"ג, י"א-א) והן הפרטים (בפרשתנו), כך גם נאמרו מסיני כלליהן ופרטיהן של כל המצוות:

"אבל הברייתא השנויה בתורת כהנים פירושה ברור: שהשמיטה נאמרו כללותיה מסיני, דכתיב בפרשת ואלה המשפטים 'והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביוני עמך' וגו'... ובכאן חזר ואמר כי בהר סיני עוד נאמרו כל פרטיה, שהרי כולם נזכרו

בפרשה הזאת. ובסוף הענין כתיב 'אלה המצוות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני', להקיש כל המצוות אל השמיטה הנזכרת, שכולן היו כן - שנאמרו בכלל ופרט והכל מסיני"

אולם, לשיטת הרמב"ן יש לשאול: מדוע בחרה התורה דווקא במצוות השמיטה כדי ללמדנו שבהר סיני נאמרו הן פרטי המצוות והן כלליהן?

קיימת תופעה ידועה, שאנשים מוכנים לקבל את הרעיונות הכלליים של התורה אך לא את הפרטים הקטנים, שהקשר בינם לבין הכלל אינו ברור במבט ראשון. את הכללים של היהדות קל מאוד "למכור", אך את הפרטים קשה יותר.

ניקח לדוגמה את השבת: הרעיון של שביתה מעבודה יום אחד בשבוע, מקובל היום בעולם כולו. למרות זאת, שביתה הכוללת איסור להדליק את האור או איסורים אחרים, איננה מקובלת כל כך. הרב קוק כותב, שהסיבה לחילוניות בדורו אינה מאיסה באידיאלים של התורה, אלא חוסר המוכנות של אנשים לעמוד בדרישות הקטנות היומיומיות.

מאיך, קיימת גם תופעה הפוכה: אנשים שקועים בעיסוק בפרטים עד כדי כך שהם מאבדים את הכלל. כיום גובר מאוד החיפוש אחרי חומרות וסייגים, לפעמים על חשבון תשומת לב למטרה היסודית של המצווה.

התורה רצתה אפוא להדגיש, שאדם צריך לדעת ולקיים את שני הדברים: הן את הכלל והן את הפרטים.

בטעם מצוות השמיטה עסקו רבים, אך למעשה הגמרא עצמה מפרשת אותו: "אמר הקב"ה לישראל: זרעו שש והשמיטו שבע כדי שתדעו שהארץ שלי היא" (סנהדרין לט.). רש"י במקום מסביר: "ולא ירום לבבכם בשבח ארצכם ותשכחו עול מלכותי". טעם זה כתוב, למעשה, בסוף פרשת השמיטה והיובל אצלנו: "וְהָאָרֶץ לֹא תִמְכַּר לְצַמְתָּת פִּי לִי הָאָרֶץ כִּי גֵרִים וְתוֹשְׁבֵי אֶתֶם עִמָּךְ" (ויקרא כ"ה, כ"ג). אם כן, מצוות השמיטה באה ללמדנו שגם אם אדם עובד באדמתו ומצליח, תמיד עליו לזכור שאין הוא בעל הבית על האדמה.

לאור זאת, מובן מדוע בחרה התורה במצוות השמיטה כדי ללמדנו שעלינו לקיים גם את הכללים וגם את הפרטים. מצוות השמיטה היא אחת המצוות היחידות בהן תפקידם של הפרטים מובן: התורה אסרה לזרוע, לזמור, לקצור ולבצור, כדי שנדע שאיננו בעלי הבית על האדמה. כל פרט ופרט בא ללמד אותנו לקח בדיוק: רק הקב"ה יקבע מה נעשה באדמתנו, מפני שהאדמה היא בעצם שלו ולא שלנו. התורה רצתה לומר, שכשם שבמצוות השמיטה מובן שיש לקיים גם את הכלל וגם את הפרטים, כך יש לקיים את שני הדברים בכל המצוות, אף על פי שהקשר ביניהם אינו תמיד מובן לנו.

* השיחה נאמרה בפרשת בהר תשנ"ד ולא עברה את ביקורת הרב.

*****
* כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון, תשס"ח *
* עורך: שאול ברט *
*****
* בית המדרש הוירטואלי שלידי ישיבת הר עציון *
* <http://www.etzion.org.il/vbm> האתר בעברית: *
* <http://www.vbm-torah.org> האתר באנגלית: *
* משרדי בית המדרש הוירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5 *
* דואל: office@etzion.org.il *
*****